

وب ۲ و دسترسی به اطلاعات

• دکتر حمیدرضا جمالی مهموئی^۱

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران، رئیس پژوهشکده علم‌سنجی و تحلیل اطلاعات پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

که وجه مشخصه آن، تسهیل ارتباطات، اشتراک اطلاعات، میان‌کنش‌پذیری، و طراحی کاربرپسند است (ویکی‌پدیا، ۲۰۰۹). فناوری وب ۲، نویدبخش تحول در عرصه‌های مختلف اطلاعاتی است که یکی از مهم‌ترین آنها، دسترسی به اطلاعات است. این یادداشت کوتاه، به تأثیر فناوری وب ۲ بر دسترسی به اطلاعات می‌پردازد.

برآورد شده است که در سال ۲۰۱۰ م. حدود ۹۸۸ اگزابایت (یا ۹۸۸ بیلیون گیگابایت) اطلاعات دیجیتال تولید خواهد شد. ما روزانه حدود یک میلیارد فایل ام. پی. تی^۵ بر روی اینترنت با یکدیگر به اشتراک می‌گذاریم و سالانه بیش از صد میلیارد عکس دیجیتال با دوربین تلفن‌های همراه خود می‌گیریم. این پدیده تولید اطلاعات به قدری گسترده است که برخی آن را بیگ‌بنگ دیجیتال^۶ نام نهاده‌اند (لوئیس^۷، ۲۰۰۷). این حجم از اطلاعات، سرسام‌آور به نظر می‌رسد. با این حال، به دلیل فناوری ارزان‌قیمت ذخیره اطلاعات، مسئله اصلی در دنیای دیجیتال امروز، ذخیره اطلاعات نیست، بلکه مدیریت و دسترسی به اطلاعات است. وب به‌منزله بستر اطلاعاتی، زمینه تولید، اشتراک و استفاده از اطلاعات را برای طیف‌های مختلف جامعه فراهم و نقش بسیار مهمی در مدیریت و دسترسی به اطلاعات ایفا می‌کند. این نقش روزبه‌روز نیز گسترده‌تر می‌شود، به نحوی که گمان می‌رود بخش زیادی از اطلاعات و خدمات رایانه‌ای

این روزها نام نسخه دوم چیزهای متعددی را می‌شنویم، کتابخانه^۲، دولت^۳، انترپرایز^۴ و نظایر آنها. عمده این مفاهیم از فناوری وب ۲ ریشه گرفته‌اند. به‌رغم اینکه مفهوم وب ۲ معانی متفاوتی برای افراد مختلف دارد و هنوز اجماع نظری درباره اینکه وب ۲ چیست؟ وجود ندارد، اما با کمی تساهل می‌توان به‌سادگی آن را نسل دوم وب در نظر گرفت

وب به‌منزله بستر اطلاعاتی، زمینه تولید، اشتراک و استفاده از اطلاعات را برای طیف‌های مختلف جامعه فراهم و نقش بسیار مهمی در مدیریت و دسترسی به اطلاعات ایفا می‌کند

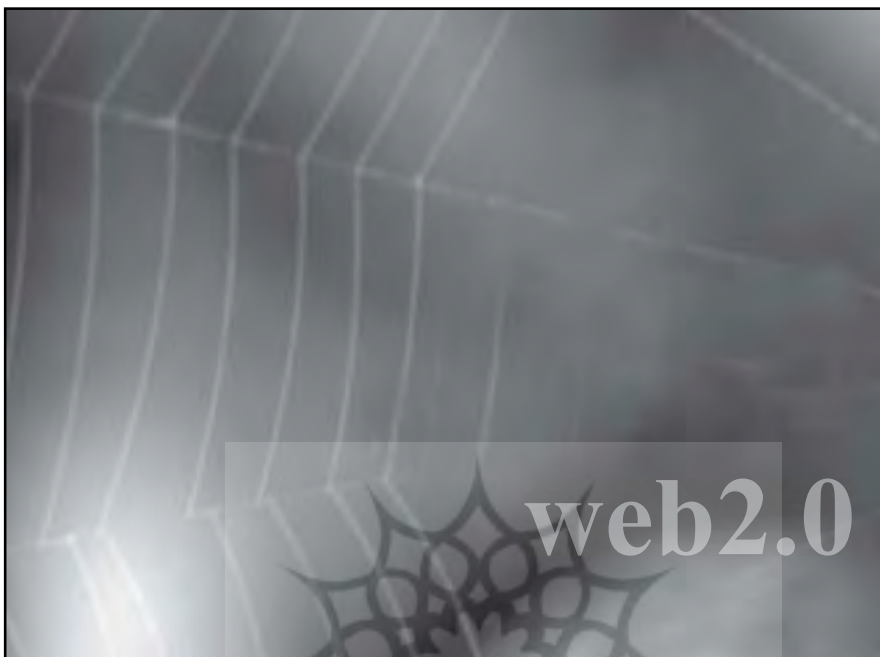
LibraryZen

وب ۲ ابزار مهمی در خدمت روزنامه‌نگاری
مردمی است. برخی از وقایع مهم که در گوشه
و کنار جهان طی چند سال اخیر رخ داده‌اند،
اهمیت روزنامه‌نگاری مردمی را در اطلاع‌رسانی
و دسترسی به اطلاعات نشان داده‌اند

که اکنون بر روی رایانه‌های شخصی انجام می‌شود، نیز به‌زودی مبتنی بر وب باشد. نرم‌افزارهایی که ما اکنون با نصب روی رایانه خود از آنها استفاده می‌کنیم، به‌مرور به نرم‌افزارهای تحت وب تبدیل می‌شوند. چندی پیش، برای مثال، مایکروسافت اعلام کرد که نسخه تحت وب نرم‌افزار آفیس خود را به‌صورت رایگان برای استفاده بر روی وب قرار خواهد داد. نسل دوم وب و فناوری‌های همراه آن، این تغییر و تحولات را تشدید کرده است. این تأثیر وب ۲ ناشی از ویژگی‌های متعدد آن است.

وب ۲ می‌تواند با استفاده از واسط برنامه کاربردی^۱ دسترسی به اطلاعاتی را که در گذشته به دلیل محدودیت‌های سیاسی یا روان‌شناختی دسترس‌پذیر نبوده است، دسترس‌پذیر سازد. واسط برنامه کاربردی، مجموعه‌ای از مقابله‌نامه‌ها و ابزارهاست که یک برنامه‌نویس از آنها برای ساختن یک نرم‌افزار برای یک سیستم عامل خاص استفاده می‌کند. به‌عبارت دیگر، واسط برنامه کاربردی، یک واسط است که شیوه‌های درخواست خدمت را با یک برنامه کاربردی از یک سیستم عامل تعیین می‌کند. شرکت‌ها به‌طور معمول دارای بانک‌های اطلاعاتی هستند که برای استفاده خصوصی ایجاد می‌شوند. محتوای این بانک‌ها ممکن است پس از مدتی برای عموم مفید بوده و شرکت نیز ضرورتی برای خصوصی نگاه‌داشتن آن نبیند. با ایجاد یک واسط برنامه کاربردی وب ۲، می‌توان این محتوا

وب ۲ ابزار مهمی در خدمت روزنامه‌نگاری مردمی است. برخی از وقایع مهم که در گوشه و کنار جهان طی چند سال اخیر رخ داده‌اند، اهمیت روزنامه‌نگاری مردمی را در اطلاع‌رسانی و دسترسی به اطلاعات نشان داده‌اند. از جمله این وقایع می‌توان به بمب‌گذاری هفتم جولای ۲۰۰۵ در مترو لندن، و تقابل مسلمانان اوغور با دولت چین اشاره کرد. اخبار و تصاویری که مردم عادی از این وقایع منتشر کرده‌اند، گاه منبع اصلی خبرگزاری‌های رسمی بوده است. در دنیای پر تحول امروز و در عصر اطلاعات و بدون این فناوری، بسیاری از خبرگزاری‌ها با مشکل منبع اطلاعاتی مواجه می‌شدند. اهمیت وب ۲ زمانی آشکارتر می‌شود که مردم می‌توانند دیدگاه‌ها و نظرات خود را بدون توجه به تمایلات سازمان‌ها و نهادهای خصوصی و دولتی به اشتراک گذارند.

خدمات اطلاعاتی برای رفع نیاز یک فرد خاص کمک چشم‌گیری کرده است. با فناوری‌های وب ۲ می‌توان اطلاعات را از منابع مختلف به‌دست آورده، جمع‌بندی و شخصی‌سازی کرد تا نیاز اطلاعاتی ما برآورده شود. وب ۲ همچنین به توزیع و بازتوزیع اطلاعات کمک شایانی نموده است.

وب ۲ به ما کمک می‌کند به اطلاعاتی دست پیدا کنیم که روی صفحه‌رادار ما نیست و در حالت عادی ما آنها را نخواهیم یافت. به‌عبارت دیگر، برخی از ابزارهای وب ۲ به کشف غیرمترقبه کمک می‌کند. خدماتی نظیر نشانه‌گذاری اجتماعی^{۱۲} یا وب‌سایت‌هایی نظیر تویتر^{۱۳} ما را متوجه اطلاعاتی می‌کنند که در حالت عادی ما آنها را نخواهیم یافت.

این وب به ما کمک می‌کند تا از هوش جمعی بهتر بهره‌برداری کنیم. تشخیص سره از ناسره و اطلاعات درست از نادرست با استفاده از هوش جمعی^{۱۴} تسهیل می‌شود. هوش جمعی از طریق مشارکت ایجاد می‌شود و یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های وب ۲، تسهیل مشارکت و همکاری است. هوش جمعی و مشارکت همچنین می‌تواند در سازمان‌دهی و مدیریت اطلاعات نیز مورد استفاده قرارگیرد.

تأثیر وب ۲ بر دسترسی به اطلاعات دارای ابعاد گسترده‌تری است. حتی در حوزه‌های تخصصی و حساس نظیر اطلاعات پزشکی، استفاده از وب ۲،

وب ۲ به‌صورت بالقوه می‌تواند به کاهش کیفیت اطلاعات منجر شود، به‌ویژه از این جهت که فعالیت آماتوری را افزایش می‌دهد و همه‌به‌نوعی تولید و توزیع‌کننده اطلاعات می‌شوند

را در دسترس عموم قرارداد. یک نمونه استفاده از واسط‌های برنامه‌های کاربردی، خدمات آزاد پروانه‌های ثبت اختراع اروپاست^{۱۵}. سیاهه‌ای از واسط‌های برنامه‌های کاربردی وب ۲ را می‌توان در این صفحه^{۱۶} مشاهده کرد.

وب ۲ تنوع مجاری دست‌یابی به اطلاعات را موجب شده است. اکنون ما می‌توانیم به بسیاری از اطلاعات دست یابیم، بدون آنکه لازم باشد مستقیماً به منبع اصلی اطلاعات مراجعه کنیم. برای نمونه محتوای بسیاری از وب‌سایت‌های خبری را بدون مراجعه به آنها و از طریق فیدخوان‌ها^{۱۷} می‌توان دریافت و مطالعه کرد. این شیوه چند مزیت دارد؛ از جمله اینکه شیوه‌های کنترل و سانسور اطلاعات را با مشکل مواجه می‌سازد، و نیز به شخصی‌سازی

وب ۲ به ما کمک می‌کند به
اطلاعاتی دست پیدا کنیم که
روی صفحه رادار ما نیست
و در حالت عادی ما آنها را
نخواهیم یافت

دسترسی به اطلاعات را متحول ساخته است. نهضتی که فناوری وب ۲ برای دسترسی باز و رایگان به اطلاعات ایجاد کرده است، توقع برای شفافیت در انتشارات پزشکی را افزایش داده است (گیوستینی، ۲۰۰۶). در نتیجه این روند، ایده مالکیت اطلاعات و کنترل بر آن به مرور کم‌رنگ‌تر می‌شود.

وب ۲ دارای مزایای بسیاری است. اما در عین حال معایبی را نیز برای آن می‌توان برشمرد. امنیت وب ۲ کمتر از برخی از خدمات نسل قدیم وب است. وب ۲ به صورت بالقوه می‌تواند به کاهش کیفیت اطلاعات منجر شود، به‌ویژه از این جهت که فعالیت آماتوری را افزایش می‌دهد و همه به‌نوعی تولید و توزیع‌کننده اطلاعات می‌شوند. این وب موجب می‌شود که مردم وقت بیشتری را روی اینترنت سپری کنند که البته این امر به‌خودی‌خود یک عیب نیست، اما باید توجه داشت که افزایش زمان سپری‌شده بر روی اینترنت به معنای کاهش زمانی است که مردم به‌طور معمول صرف فعالیت‌های دیگر می‌کنند که می‌توانند مفیدتر باشند. یکی دیگر از ویژگی‌های وب ۲ که می‌تواند به صورت بالقوه موجب اشکالاتی شود، زمینه‌ای است که برای تنوع بیش از اندازه فناوری‌های وب ایجاد می‌کند.

مأخذ:

1. Giustini, D. (2006). How Web 2.0 is changing medicine. *British Medical Journal*, 333, 1283–1284. [On line]. Available: <http://www.bmj.com/cgi/content/full/333/7582/1283> [Accessed 3 August 2009].
2. Lewis, M. (2007). When Web 2.0 meets information infrastructure, *cnet news*, 27 July 2007. [On line]. Available: http://news.cnet.com/When-Web-2-0-meets-information-infrastructure/2010-1032_3-6196952.html [Accessed 3 August 2009].
3. Web 2.0 (2009) in Wikipedia, the free encyclopaedia. [On line]. Available: http://en.wikipedia.org/wiki/Web_2.0 [Accessed 3 August 2009].